

7) *Ukrainian market of poultry meat is in general the state market due to aspects of oligopoly at the level of production. Due to the amount of poultry meat production the most active producers are joint-stock partnership «Myronivka bakery» and «Agromars complex».*

8) *in the future we can wait for the increasing rate of poultry meat which is produced by agroholdings in home market. It increases the risks of definition of non-competitive monopoly (monopoly high) prices and it demands the increasing attention from the Antimonopoly Committee, the Committee of protection of consumers rights and nongovernment public organizations to the results of actions of these companies.*

УДК 338.46: 339.5:631.95

ЛОГІСТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ

**О. О. Школьний, доктор економічних наук
Уманський національний університет садівництва**

У статті ідентифіковано прояви негативного впливу підприємницької діяльності на навколишнє природне середовище та обґрунтовано необхідність її екологізації. Висвітлено окремі логістичні аспекти розвитку глобального ринку екологічно чистої продукції, зокрема органічних продуктів. Розглянуто основні компоненти механізму підтримки конкурентних переваг суб'єктів підприємництва на глобальному ринку екологічно чистих продовольчих товарів

***Ключові слова:** екологічно чисті продовольчі товари, екологізація агробізнесу, партнерські відносини, глобальний ринок, логістика та управління ланцюгами постачання продукції.*

Постановка проблеми. Економічний прогрес у агропромисловій сфері тісно пов'язаний з використанням сучасних засобів виробництва, інтенсивним сільським господарством та постійним збільшенням обсягів виробництва продукції. Інтенсифікація сільського господарства поєднується із залученням до процесу виробництва хімічних засобів захисту рослин та тварин, синтетичних добрив, значної кількості добавок штучного походження та інших речовин, залишки яких у готових продуктах можуть мати негативний вплив на здоров'я споживачів. Занепокоєння широкого кола громадськості проблемами погіршення стану навколишнього природного середовища, якістю продукції та випадками захворювань після її споживання зумовлює посилення інтересу до виробництва продовольства, виробленого за динамічно адаптивними і екологічно збалансованими технологіями з мінімальним використанням невідновних матеріально-енергетичних ресурсів несільськогосподарського походження.

Необхідність формування ланцюгів постачання продовольства у відповідності з вимогами стандартів щодо екологічно чистих продуктів вимагає нових підходів до розбудови логістичної інфраструктури вказаного

сегменту глобального ринку продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку ринку екологічно чистих продуктів присвячено значну кількість наукових праць. На думку Я. С. Ларіної, криза довіри до традиційних продуктів призвела до посилення інтересу до органічних продуктів і налагодженню зв'язків із місцевими виробниками [5]. О. І. Вознюк вказує на те, що для виробництва органічних продуктів притаманні екологічно безпечна сировина та інгредієнти, що забезпечуються специфічними технологічними процесами, спроможними зменшити викиди вуглекислого газу, метану та закисів азоту [3, с. 187]. Сільське господарство повинне пропонувати продукти харчування, які не тільки підтримують життєдіяльність, а і поліпшують здоров'я споживачів; економічно вигідні як для виробників, так і для покупців продовольства; відповідають кількісним та якісним параметрам ринку; не порушують природної рівноваги; пов'язані із сталим економічним розвитком [2, с. 47].

Випадки фальсифікації органічних продуктів зумовлюють необхідність їх маркування. І. А. Оносова та Т. О. Шевчук відзначають, що при диференціації органічної та традиційної (неорганічної) продукції до найбільш поширених індикаторів відносяться вміст сторонніх речовин (пестициди, нітрати, важкі метали, мікотоксини), ізотопний склад харчових продуктів; біологічно активні речовини, жирно-кислотний склад продуктів, а також сенсорні характеристики [6, с. 161]. Г. В. Крусір, Л. І. Короленко, А. В. Кіріак та О. О. Чернишова, вказуючи на позитивні моменти екологічно чистих технологій (обмеження негативного впливу на природне навколишнє середовище, використання натуральних добрив, відсутність технологій, що передбачають залучення генетично модифікованих організмів, незастосування хімічних засобів захисту рослин та тварин, регламентація технологій згодовування кормів та умов утримання тварин) пропонують конкретні методи оцінки безпечності органічних продуктів тваринного походження [4].

Недостатнє висвітлення питань розвитку глобальних ланцюгів постачання екологічно чистого продовольства та відповідного інфраструктурного забезпечення вимагає подальшого дослідження цієї проблеми.

Методика дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є системний підхід. При написанні статті застосовувались аналіз та синтез як методи досліджень. Зокрема абстрактно-логічний аналіз використано в процесі вивчення логістичних аспектів розвитку глобального ринку екологічно чистого продовольства.

Результати дослідження. Необхідність вирішення нагальних проблем людства, зокрема проблеми глобального потепління, спонукає до переходу на технології, які б передбачали використання відновних ресурсів і поліпшували екологічну ситуацію. Сфера споживання агропродовольчої продукції зумовлює суттєвий негативний вплив на навколишнє природне середовище (рис. 1).

Рис. 1. Оцінка впливу споживання агропродовольчої продукції на стан навколишнього природного середовища (у відсотках до загального екологічного впливу сфери споживання у країнах ЄС) [7]

Серед напрямів екологізації аграрного бізнесу можна виділити нарощування виробництва екологічно чистої продукції, зокрема органічної. Виробництво органічної продукції (сировини) забезпечується виробничою діяльністю без застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів та інших синтетичних речовин із дотриманням чітко регламентованих методів, принципів та правил для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції [1].

Ланцюги постачання продовольства зазнають суттєвих змін у відповідь на зміни параметрів споживчого попиту, що вимагає відповідного логістичного супроводу. Незважаючи на те, що найбільші обсяги споживання органічного продовольства на душу населення досягнуті в економічно розвинених країнах (рис. 2), значна кількість його виробників знаходиться в інших країнах, що передбачає необхідність розбудови відповідних логістичних мереж.

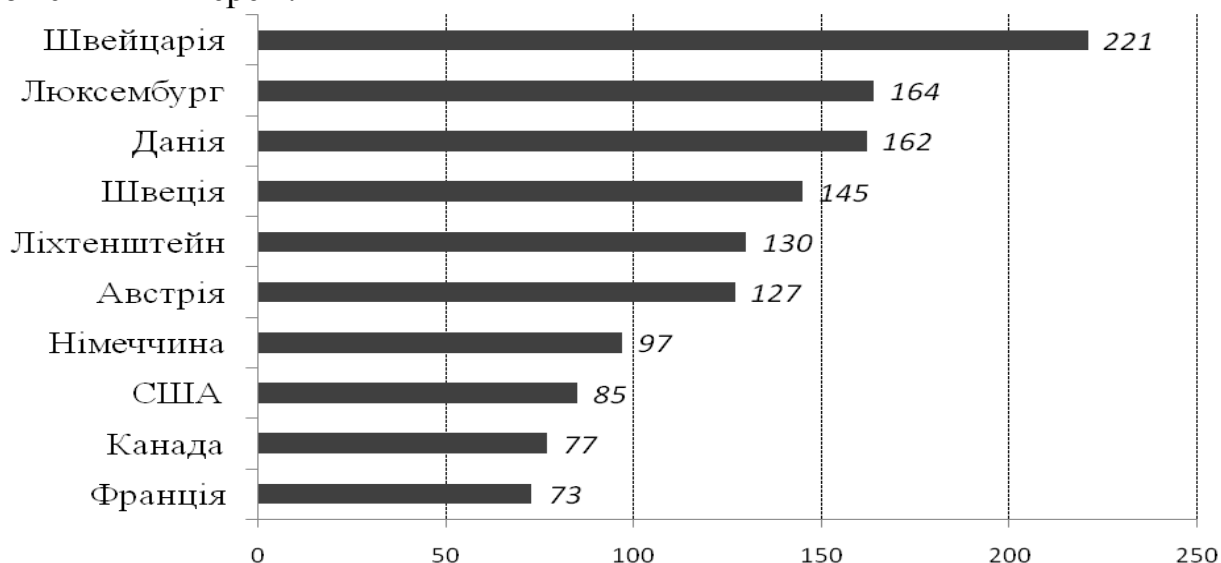

Рис. 2. Рівень споживання органічного продовольства на душу населення в окремих країнах (у ЄВРО) [10, с. 66]

Європейські країни мають різний рівень забезпечення вітчизняним екологічно чистим продовольством. Рішення Сполученого Королівства про вихід з ЄС передбачає коригування потоків продовольства на європейському ринку. На ринок цієї країни надходять товари сільськогосподарського походження з Австрії (яблука), Бельгії (шоколад), Данії (шинка, бекон, масло), Ірландії (гриби, картопля, масло), Іспанії (апелсьини, оливкова олія, суниця, томати), Італії (вино, макаронні вироби, томати, піца), Кіпру (картопля, апельсини, сир), Нідерландів (квіти, огірки, перець, томати), Німеччини (ковбаси, шоколад), Польщі (гриби, чорниця, яблука), Португалії (груші, кабачки, сардини), Угорщини (овочева кукурудза, паприка), Швеції (бекон, м'ясо), Фінляндії (масло), Франції (вино, виноград, молочні продукти, яблука) та ін. [11], що формує конкурентне середовище. Продовольчі товари постачаються також з інших країн. Зокрема основний обсяг бананів надходить ланцюгами постачання з Колумбії, Домініканської Республіки, Коста-Рики, Еквадору та Белізу. Питома частка продажу органічних продуктів у мережах роздрібної торгівлі сполученого Королівства становить 9 відсотків (рис. 4).

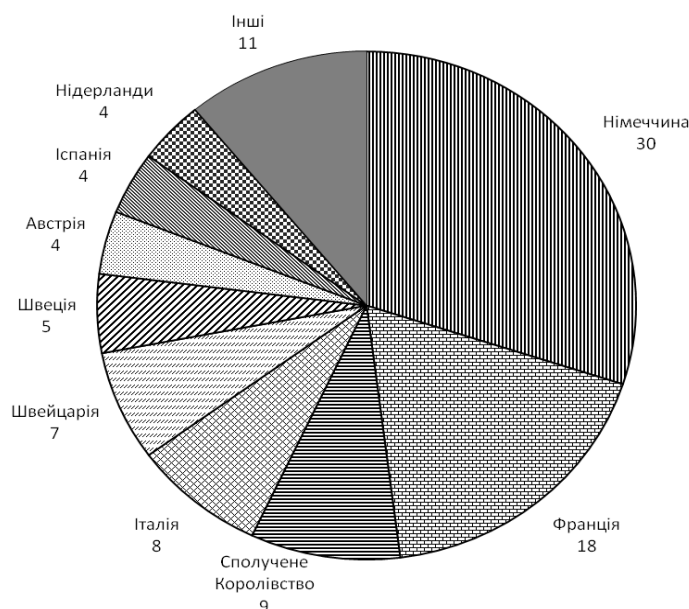

Рис. 4. Питома частка продажу органічних продуктів у мережах роздрібної торгівлі європейських країн, у відсотках [9]

Слід вказати на те, що рівень цін на органічні продовольчі товари вищий, порівняно з традиційною (неорганічною) продукцією. В процесі просування цих товарів логістичними ланцюгами зростає ризик їх пошкодження шкідниками та хворобами. З метою захисту органічного продовольства від контактів із забороненими речовинами в об'єктах логістичної інфраструктури важливо налагодити навчання персоналу та відповідне технологічне забезпечення. Процес руху екологічно чистої продукції мережами постачання супроводжується використанням різних стандартів та правил, які застосовуються в країнах-учасницях експортно-імпортних відносин. Чітка ідентифікація походження готових продуктів та інгредієнтів сприяє уникненню шахрайських схем та фальсифікації, а також зміцненню довіри до

таких продовольчих товарів. Важливою передумовою функціонування глобальних ланцюгів постачання екологічно чистого продовольства є ефективна система відстеження траєкторії його руху від первинного виробника до кінцевого споживача, що сприяє формування глобальних конкурентних переваг (рис. 5).

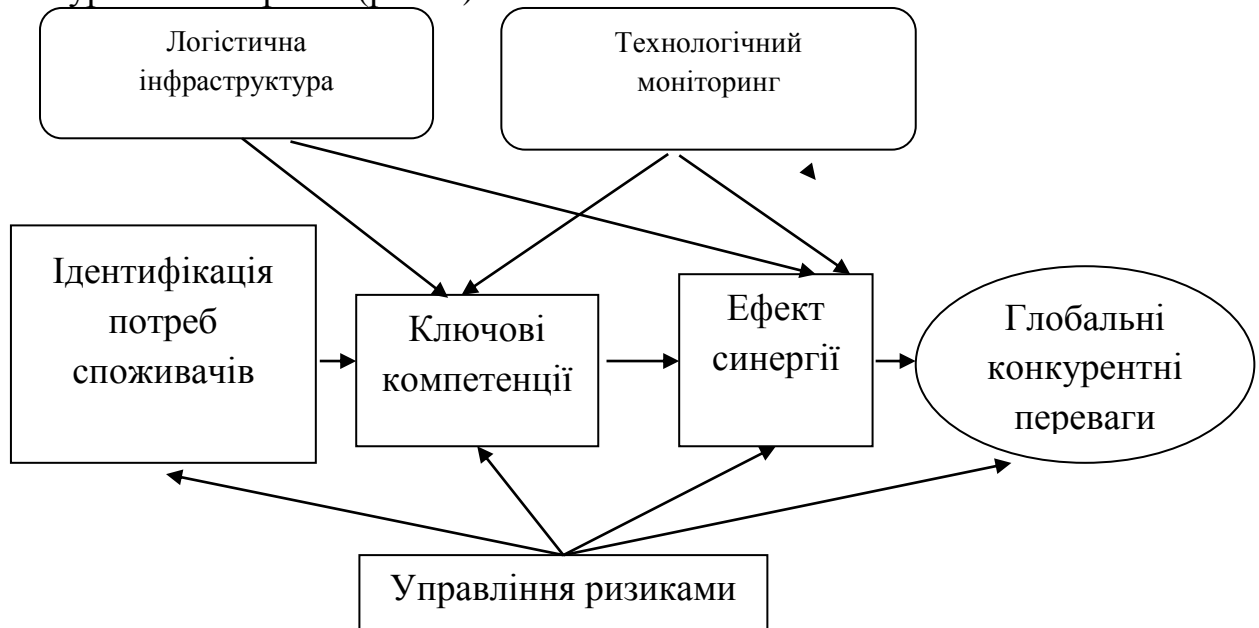

Рис. 5. Механізм підтримки конкурентних переваг суб'єктів підприємництва на глобальному ринку екологічно чистих продовольчих товарів

Джерело: розроблено автором

Сталі глобальні конкурентні переваги суб'єктів підприємництва, які здійснюють постачання продукції на глобальний ринок екологічно чистих продовольчих товарів, забезпечуються шляхом формування ключових компетенцій, досягнення синергетичного ефекту в умовах партнерських відносин, за чіткого технологічного моніторингу та підтримки з боку логістичної інфраструктури.

Висновки. Занепокоєння громадськості станом природного навколишнього середовища та проявами зовнішніх ефектів, притаманних для аграрного сектору економіки, супроводжується посиленням попиту на екологічно чисті продовольчі товари. Посилення вимог з боку зацікавлених сторін вимагає вдосконалення та оптимізації ланцюгів постачання органічного продовольства на світовий ринок.

Глобальні конкурентні переваги суб'єктів підприємництва в агропродовольчій сфері підтримуються партнерськими відносинами, спрямованими на забезпечення принципів екологічного підприємництва в глобальних ланцюгах постачання, що можуть забезпечити синергетичний ефект за допомогою ринкових трансакцій, довготермінових контрактів, короткострокових угод, в умовах функціонування спільних підприємств та

вертикально інтегрованих структур.

Література

1. Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 20–21. Ст. 133.

2. Басюркіна Н.Й. Особливості розвитку виробництва органічних продуктів харчування в Україні. *Економіка харчової промисловості*. 2013. № 3. С. 45–49.

3. Вознюк О.І. Перспективи розвитку виробництва органічних молочних продуктів в Україні та світі. *Аграрна наука та харчові технології*. 2017. Вип. 1(95). С. 187–198.

4. Крусір Г.В., Короленко Л.І., Кіріяк А.В., Чернишова О.О. Екологічне маркування органічних м'ясних продуктів. *Харчова наука і технологія*. 2015. № 1. С. 60–64.

5. Ларіна Я.С. Маркетингова політика комунікацій підприємства АПК на ринку органічних продуктів. *Бізнес-навігатор*. 2012. № 2. С. 41–46.

6. Оносова І. А., Шевчук Т.О. Використання маркерів аутентифікації органічних харчових продуктів: зарубіжний досвід. *Товарознавчий вісник*. 2014. № 7. С. 159–165.

7. Environmental Impact of Products (EIPRO). Analysis of the life cycle environmental impacts related to the final consumption of the EU-25. Technical Report EUR 22284 EN. Brussels: *European Commission*, 2006. 137 p.

8. Hagelaar G.J.L.F. and J.G.A.J. van der Vorst. Environmental supply chain management: using life cycle assessment to structure supply chains. *International Food and Agribusiness Management Review*. 2002. №4. pp. 399–412.

9. Organic in Europe. Prospects and Developments. Brussels: IFOAM EU Group, 2016. 85 p.

10. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends. *Frick and Bonn: FIBL & IFOAM*, 2016. 333 p.

11. Osborne S., Outhwaite A., Armstrong R., Osborne S. Food Miles: The True Cost of Putting Imported Food on Your Plate. *The Independent*. 2007. 31 May.

References

1. The Legal Act of Ukraine “About Production and Distribution of Organic Agricultural Commodities and Raw Materials”. *Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 2016, no. 20–21, article 133 (in Ukrainian).

2. Basiurkina N. J. Peculiarities of organic food production developments in Ukraine. *Economics of Food Industry*, 2013, no. 3, pp. 45–49 (in Ukrainian).

3. Vozniuk O. I. The perspectives of development for organic dairy products production in Ukraine and the world. *Agrarian Science and Food Technologies*,

2017, no. 1(95), pp. 187–249 (in Ukrainian).

4. Krusir G. V., Korolenko L. I., Kiriya A. V., Chernyshova O. O. Ekological marking for organic meat products. *Food Science and Technology*, 2015, no. 1, pp. 60–64 (in Ukrainian).

5. Larina Y. S. Marketing policy of communications for agrarian enterprises in the market of organic products. *Business Navigator*, 2012, no. 2, pp. 41–46 (in Ukrainian).

6. Onosova I.A., Shevchok T.O. Using markers in authentic identification of organic food products: foreign experience. *Commodity Research Journal*, 2014, no. 7, pp.159-165 (in Ukrainian).

7. Environmental Impact of Products (EIPRO). Analysis of the life cycle environmental impacts related to the final consumption of the EU-25. Technical Report EUR 22284 EN. Brussels: European Commission, 2006. – 137 p. (in English).

8. Hagelaar G.J.L.F., Van Der Vorst J.G.A.J. Environmental supply chain management: using life cycle assessment to structure supply chains. *International Food and Argibusiness Management Review*. 2002. no. 4. pp. 399–412 (in English).

9. Organic in Europe. Prospects and Developments. – Brussels: IFOAM EU Group, 2016. – 85 p. (in English).

10. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends. – Frick and Bonn: FIBL & IFOAM, 2016. – 333 p. (in English)

11. Osborne S. Food Miles: The True Cost of Putting Imported Food on Your Plate / S. Osborne, A. Outhwaite and R. Armstrong// *The Independent*. – 2007. – 31 May. (in English).

Одержано 17. 10. 2017

Аннотация

Школьный А.А.

Логистические аспекты развития глобального рынка экологических чистых пищевых продуктов

Экономический прогресс в агропромышленном комплексе тесно связан с использованием современных средств производства, интенсивными технологиями и увеличением объемов производства. Однако обеспокоенность общественности относительно проблем ухудшения состояния окружающей среды, качества продукции и случаев заболеваний после ее потребления обуславливает повышенный интерес к производству продуктов питания, производимых с помощью динамически адаптивных и экологически сбалансированных технологий с минимальным использованием невозобновляемых материалов и энергетических ресурсов.

Сельскому хозяйству необходимо формировать предложение продуктов питания, которые не только обеспечивают средства к существованию, но и улучшают здоровье потребителей; экономически выгодны как для производителей, так и для покупателей

продуктов питания; отражают количественные и качественные параметры рыночного спроса; не нарушают природный баланс; связаны с устойчивым экономическим развитием.

Необходимость решения насущных проблем человечества, в частности проблем глобального потепления, обуславливает переход к технологиям, которые будут включать использование возобновляемых ресурсов и улучшение экологической ситуации. Как и производство промышленных товаров, сельское хозяйство оказывает значительное негативное воздействие на окружающую среду. Необходимо обеспечить ориентацию агробизнеса на производство экологически чистых продуктов, в частности органических. Органические продукты питания могут поддерживаться производственной деятельностью без использования химических удобрений, пестицидов, генетически модифицированных организмов, консервантов и других синтетических веществ в соответствии с четко регулируемыми технологиями, принципами и правилами для получения натуральных (экологически чистых) продуктов. При производстве органических продуктов используются экологически безопасное сырье и ингредиенты, которые поддерживаются четкими технологическими процессами.

Несмотря на то, что самый высокий уровень потребления органических продуктов питания на душу населения наблюдался в развитых странах, значительное число их производителей находится в других странах, что подразумевает необходимость разработки соответствующих логистических сетей. Мировой рынок органических продуктов питания характеризуется положительной динамикой, но его доля на мировом продовольственном рынке остается незначительной. Усиление требований заинтересованных сторон (групп потребителей, правительственных учреждений, инвесторов и предпринимательских структур) требует логистического обеспечения глобального рынка продуктов питания. Поставка продовольствия потребителям возможна при условии согласованной логистической деятельности хозяйствующих субъектов и стратегических альянсов.

Подавляющее большинство импортеров органических продуктов питания сосредоточено в Европе, что требует логистической поддержки. Европейские страны имеют разные параметры предложения экологически чистых продуктов питания. Решение Великобритании выйти из ЕС повлечет за собой существенные изменения в продовольственных потоках на европейском рынке.

Чтобы защитить органические продукты от контакта с запрещенными веществами в предприятиях логистической инфраструктуры важно организовать обучение персонала и обеспечить технологическую поддержку. Процесс транспортировки экологически чистых продуктов в пределах сетей поставок сопровождается использованием различных стандартов и правил, применяемых в странах, участвующих в экспортно-импортных отношениях. Четкая идентификация происхождения готовой продукции и ингредиентов может помочь избежать мошеннических схем и фальсификаций, а также укрепить доверие к таким продуктам питания. Важной предпосылкой для функционирования глобальных цепей поставок экологически чистого продовольствия является эффективная система отслеживания (от первичного производителя до конечного потребителя), являющаяся предпосылкой поддержки глобальных конкурентных преимуществ.

Ключевые слова: экологически чистые пищевые продукты, экологизация агробизнеса, партнерские отношения, глобальный рынок, логистика и управление цепочками поставок продукции.

Shkolnyi O.O.

Logistic aspects in development of the global market for environmentally friendly foodstuffs

Economic progress in the agro-industrial sector is closely linked to the use of modern means of production, intensive technologies and an increase in volumes of production. However, the public concern about the problems of the deterioration of the environment, quality of products and cases of illnesses after its consumption causes increased interest in the production of food produced by dynamically adaptive and ecologically balanced technologies with minimal usage of non-renewable materials and energy resources.

Agriculture must offer food products that not only support livelihoods, but also improve the health of consumers; economically profitable for both producers and buyers of food; reflect quantitative and qualitative market demands; not to violate the natural balance; related to sustainable economic development.

The need to address the urgent problems of mankind, in particular the problems of global warming, prompts the transition to technologies that would involve the usage of renewable resources and improve the environmental situation. Like the production of industrial goods, agriculture has a significant negative impact on the natural environment. Agribusiness should be oriented on the production of environmentally friendly products, in particular organic. Organic food can be supported by production activities without the use of chemical fertilizers, pesticides, genetically modified organisms, preservatives and other synthetic substances, in accordance with clearly regulated technologies, principles and rules for obtaining natural products. Organic products are characterized by ecologically safe raw materials and ingredients, which are provided by specific technological processes.

Despite the fact that the highest levels of organic food consumption per capita have been achieved in developed countries, a significant number of its producers are located in other countries, which implies the need to develop appropriate logistics networks. The global market for organic food is characterized by positive dynamics, but its share in the global food market remains negligible. Strengthening the requirements of stakeholders (consumer groups, government agencies, investors, and entrepreneurial structures) necessitates logistical provision of the global organic food market. Supply of food to consumers is possible under the condition of coordinated logistical activities of business entities and strategic alliances.

The vast majority of organic food importers are concentrated in Europe, which requires appropriate logistical support. European countries have different levels of supply in domestic eco-friendly food. The UK's decision to withdraw from the EU will influence the food flows within the European market.

In order to protect organic food from contact with prohibited substances in logistics facilities, it is important to set up staff training and technological support. The process of transportation of environmentally friendly products through supply networks is accompanied by the use of various standards and rules that are applied in the countries participating in export-import relations. Clear identification of the origin of finished products and ingredients can help to avoid fraudulent schemes and falsifications, as well as to strengthen confidence in such food products. An important prerequisite for the functioning of global supply chains of eco-food is an efficient tracing system beginning from the original producer to the end consumer, which contributes to the support of global competitive advantages.

Keywords: *ecologically oriented food products, ecologization in agribusiness, partners' relations, global market, logistics and supply chain management.*